N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 9 februari 1904, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till lindrande af förlust, som arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län lidit till följd af olyckshändelse.

(I. A.)

Under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 13 november 1903, har Kungl. Maj:t i en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 16) föreslagit Riksdagen medgifva, att, till lindrande af den förlust, arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 om 6 mantal med underlydande i Ytterby och Rödbo socknar i Inlands södra härad af Göteborgs och Bohus län A. Carlsten lidit till följd däraf, att den vid gården uppförda ladugårdsbyggnad natten mellan den 25 och den 26 december 1902 nedblåst, måtte honom tillerkännas ett belopp af 5,000 kronor, att honom tillgodokomma genom afkortning å arrendet för egendomen.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har departementschefen anfört följande:

»Arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 om 6 mantal med underlydande i Ytterby och Rödbo socknar i Inlands södra härad af Göteborgs och Bohus län A. Carlsten har uti en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift i underdånighet anhållit om ersättning för den förlust,

som tillskyndats honom därigenom, att natten mellan den 25 och den 26 december 1902 en orkanlik storm kullkastat ladugårdsbyggnaden vid gården, därvid af den i ladugården varande nötkreatursbesättningen om 121 djur åtskilliga djur dödats och flertalet af de öfriga lidit svår skada.

Rörande förloppet af olyckshändelsen och den däraf förorsakade skadan har sökanden åberopat följande vid den underdåniga skrifvelsen fogade handlingar:

a) afskrift af en utaf vederbörande kronofogde till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län afgifven rapport af den 29 december 1902, så lydande:

»Sedan jag erhållit kännedom om att natten till den 26 december 1902 ladugården å förra öfverstebostället Kastellgården i Ytterby socken af Inlands södra härad blåst omkull, har jag den 27 och 28 december 1902 inställt mig å platsen och får om olyckshändelsen ingifva denna rapport:

Den 25 december 1902 på aftonen blåste stark nordvästlig vind, hvilken vid 12-tiden på natten öfvergick till full orkan. Alla hade gått till hvila, då något efter kl. 12 ett starkt brak förmärktes och arrendatorn A. Carlsten jämte gårdens folk begåfvo sig ut. De funno då, att af ladugården längan n:o 1 blåst omkull och begraft samtliga däri varande nötkreatur, 121 till antalet. På norra ändan kvarstod dock en mindre lada, fylld med hö.

Man antager, att vid olyckstillfället så tillgått, att taket lyft sig vid nedre ändan af västra sidan, då takresningen gifvit efter och byggningen fallit åt öster.

I följd af mörkret och den orkanlika stormen, som släckte alla lyktor, var omöjligt att under natten vidtaga någon som helst åtgärd till djurens räddning. För öfrigt var man öfverens om, att näppeligen något djur kunde vara vid lif.

Röjningsarbetet började i dagningen och först vid 12-tiden på middagen hade man lyckats arbeta sig fram till djuren, därvid befanns, att några voro vid lif, fastän samtliga lågo tysta och till utseendet alldeles liflösa.

Först långt efter det mörkret inträdt på kvällen hade man lyckats arbeta fram de sista djuren. Arbetet, vid hvilket biträdde något hundra personer, bedrefs med all möjlig skyndsamhet, men försvårades betydligt af att hela byggnaden med å foderskullen liggande, icke obetydligt hö och halm rasat öfver djuren.

Resultatet af räddningsarbetet, sådant det nu föreligger, är, att 10 kor framdragits döda och 13 kor och 1 tjur i följd af erhållna skador måste omedelbart nedslaktas. Ytterligare trenne kor måste inom någon dag slaktas. Af öfriga 94 kreatur äro endast 4 oskadade, hvaremot de öfriga, 90 stycken, erhållit större eller mindre blessyrer.

Af den raserade ladugården återstå endast spillror af ett obetydligt värde.

Byggnaden var brandförsäkrad i länsbolaget för 8,000 kronor.

Vid närmare besiktning af spillrorna framgick, att af stockarna i takresningen samtliga voro mer eller mindre uppruttna.

Om byggnaden yttrades redan i laga synen den 21, 22 och 23 juli 1890: »Tillträdaren anmärker, att ett par timmerstockar i fähuset äro af röta angripna, men då denna röta är obetydlig och blott i yttre delen, så erfordras ej någon reparation.»

I ekonomiska besiktningen den 27 och 28 april 1900 finnes om byggnaden i fråga antecknadt: »Timret i byggnaden, som är trång, otidsenlig och osund för djuren, är delvis mycket maskstunget.»

På arrendatorns begäran om ny ladugård hölls syn, som afslutades den 9 juli 1901, hvarvid synemännen iakttogo, att »längan n:o 1 af ladugården eller kohuset å hufvudgården befinnes vid besiktning vara gammal, trång, oändamålsenlig och osund för djuren. Byggnaden, hvars virke är mer eller mindre angripet af röta och maskstunget, anses ej lämpligen kunna vid reparation upphjälpas, hvadan den utdömes.»

Då emellertid domänstyrelsen icke godkände synemännens kostnadsförslag, utan nedsatte ersättningen för nybyggnaden med, enligt uppgift, omkring 15 procent, förklarade arrendatorn sig icke kunna bygga på dessa villkor, utan fick förslaget härom förfalla.

Kreaturen äro nu förvarade i svinhuset, redskapshuset och så kallade maskinlogen. Lämpligast synes att provisoriskt inrätta redskapshuset till ladugård, hvilket ock arrendatorn förklarade som sin afsikt. Alla redskap äro utflyttade, utsatta för vind och väder.

Kreaturen voro oförsäkrade.

Den stora förlust, som ägaren tillskyndats genom olyckshändelsen, är naturligtvis svår att ens tillnärmelsevis uppgifva. Jag har dock trott mig böra göra en ungefärlig beräkning i detta hänseende.

Den direkta förlusten har jag uppskattat på följande sätt:

De 26 kor, som dödats eller måst nedslaktas, torde icke kunna beräknas till lägre pris än 250 kronor per stycket..... 6,500: —
Den slaktade tjuren af ayrshireras, med värdebokstaf A 600: — 7,100: —
hvarifrån dock bör afgå försäljningspriset för hudar och kött... 675: —

kronor 6,425: —

Hö och halm, utsatta för vind och väder och redan af regnet genomblötta ..... 850: —
Förstörd redskap ..... 150: —

kronor 7,425: —

Den indirekta förlusten — gifvetvis betydligt större än den direkta — är omöjlig att bestämma, då ju många faktorer inverka på detta bedömande och därvid först och främst naturligtvis den tid, som kan förflyta, tills ny ladugård blifver uppförd.

Härvid bör äfven anmärkas, att samtliga korna i denna ladugård voro högmjölkande eller i långt framskriden kalfställning, enär alla icke mjölkande kor — mellan 40 à 50 stycken — funnos å utgården Storängen.

Vidare har mjölkproduktionen blifvit betydligt mindre såväl genom de skador, djuren ådragit sig, som ock därigenom att de från den varma ladugården nu midt i vintern måst insättas i kalla uthus.

Mjölkafkastningen, som sista månaden utgjorde i medeltal 625 liter per dag samt var i betydlig tillväxt, uppgifves nu hafva nedgått till 210 liter.

Skötseln och utfodringen af djuren ställer sig också mycket dyrbarare, då de nu stå här och hvar på sina provisoriska platser samt vatten och foder måste köras och bäras till dem.

Egendomen har egen mjölkförsäljning i Göteborg, som drager samma utgifter som förut, men naturligtvis icke kan bära sig med den ringa mjölkafkastningen, som nu måste bli en följd, tills ny ladugård blir uppförd.

Som synes är förlusten betydlig.»

b) ett den 22 januari 1903 dagtecknadt intyg af distriktsveterinären C. E. Larsson, så lydande:

»På begäran af landtbrukaren Alfred Carlsten å Kastellgården att lämna en redogörelse öfver det skick, hvari dennes djur befunno sig före olycksnatten den 26 sistlidne december, då till följd af ladugårdsbyggnadens sammanstörtande 25 kor, 1 kviga och 1 tjur dels dödats af nedfallna stockar, dels erhållit så svåra skador att de måste dödas, får jag anföra som följer.

Under de år undertecknad varit stationerad i Kungälf i egenskap af veterinär för omkringliggande landsbygd, har husdjurens å Kastellgården sjukvård af mig handhafts. Anmärkas bör, att i ladugården farsotartad kastning grasserat, hvilken epidemi först under det flydda året kan anses hafva helt och hållet upphört. Djurägaren skulle således nu kunnat beräkna att få full afkastning af sina djur. Mot tuberkulos har med framgång pågått en kamp i form af utgallring med det lyckliga resultat, att af de döda eller dödade ofvan omnämnda djuren tuberkulos och detta i endast ringa grad påträffades hos blott en ko. Alla öfriga voro enligt sektionen fullkomligt friska och fria från sjukdomssymptom med undantag af de förändringar, som blifvit en följd af ladugårdens sammanstörtande öfver dem. Samtliga dessa djur voro vid ett mycket godt hull. Korna voro af blandad ras, i allmänhet af stor och kraftig typ. Dess slaktvärde ansågs kunna under normala förhållanden betinga ett pris af 150 till 175 kronor per djur. De flesta voro dels mjölkande, dels i framskriden kalfställning. Tjuren var särskildt värdefull. Af ren ayrshireras var den direkt importerad från Skottland, reaktionsfri, ett utmärkt afvelsdjur och rask beskällare samt flera gånger prisbelönt med första priset för sin vackra, rena typ och framstående afvelsegenskaper.

De skador, hvarför så många djur måste nedslaktas, voro i allmänhet frakturer af ryggrad, bäcken eller lårben. Omkring i muskulaturen vid brottstället blefvo intensiva blodutådringar, hvadan, då köttet efter dessa djur uppvisades i Göteborg i och för försäljning, ej mindre än 2 lass med kött af vederbörande veterinär bortskars och oskadliggjordes.

Af de öfverlefvande hade alla förutom 4 erhållit mer eller mindre svåra skador. Förutom 23 stycken äro nu de återstående i det närmaste fullt återställda. Femton af dessa äro så svårt skadade, att det torde åtgå ännu en lång tid, innan de blifvit fullt läkta. Somliga af dessa torde alltid få behålla minnesmärken efter dem vederfaret svårt våld. Skadorna bestå i brott af lårben, underkäk, horn, höftben och svanskotor, kontusioner och brand i bog, höft och korsben, hvilket allt visserligen nu är stadt i läkning, men som medför allehanda svårigheter och obehag för djuren, nedsätter deras hull och produktionsförmåga, på flera sätt minskande deras värde, hvilket härmed på heder och samvete intygas.»

c) transsumt af syneinstrument, så lydande:

»Sedan arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1, om 6 mantal, med Gullö, Rigille och Munkholmarne i Ytterby och Rödbo socknar af Inlands södra härad A. Carlsten hos Kungl. Maj:ts befallnings-

hafvande i Göteborgs och Bohus län anhållit, att, som egendomens ladugård natten till den 26 december 1902 blåst omkull, laga syn måtte hållas för att få bestämdt, om ny ladugård skulle uppföras och huru spillrorna af den gamla ladugården skulle användas, så inställde sig undertecknad, kronofogde i orten, biträdd af nämndemännen E. A. Carlsson i Ängegärde och Max Olsson i Hvena, den 27 januari 1903 å Kastellgården för att, jämlikt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse den 13 i samma månad, förrätta ifrågavarande syn — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Vid förrättningen tillstädeskom — — — — och såsom kronoombud t. f. domänintendenten i länet herr kaptenen m. m. C. M. Åhlund.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

T. f. kronofogden i Inlands fögderi Arvid Ringius hade med anledning af att ofvannämnda länga n:o 1 nedblåst gjort undersökning å platsen samt därom till Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 29 sistlidne december afgifvit rapport; och vitsordades af synemännen och kronoombudet, att den timade olyckshändelsen icke föranledts af någon arrendatorns försumlighet rörande byggnadens underhåll, hvilket här skulle antecknas.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

På synemännens vägnar:
J. Holmertz.»

d) ett af föreståndaren för Göteborgs och Bohus läns landtbruksskola vid Stora Vrem John Stenbeck och ordföranden i norra Älfsborgs läns nötboskapspremieringsnämnd, godsägaren B. Bengtsson, undertecknadt intyg, så lydande:

»År 1903 den 22 januari infunno sig undertecknade å kronoegendomen 6 mantal Kastellgården i Ytterby socken af Inlands södra härad, hvilken egendom på arrende innehafves af Alfred Carlsten, för att på dennes begäran verkställa beräkning af den skada, som honom tillskyndats därigenom, att den å egendomen uppförda, staten tillhöriga ladugård natten emellan den 25 och 26 sistlidne december nedblåst, därvid en stor del af den i ladugården befintliga kreatursbesättning antingen omedelbart dödats eller ock erhållit så betydliga skador, att en del måst nedslaktas.

Sedan Carlsten i afseende å den timade tilldragelsen hänvisat dels till en af t. f. kronofogden i Inlands fögderi den 29 december 1902 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län afgifven rapport, dels till en af veterinärläkaren Larsson i Kungälf lämnad redo-

görelse beträffande det skick, i hvilket de omkomna och nedslaktade djuren före olyckshändelsen befunno sig, skreds till den ifrågasatta beräkningen på sätt som följer:

De djur, som vid ladugårdens sammanstörtande dels ihjälslagits, dels af nedfallna bjälkar blifvit så skadade, att de måst nedslaktas, utgjorde till antalet 27, däraf 25 kor, 1 kviga och 1 tjur, hvilken senare importerats från Skottland och under en följd af år tillerkänts som afvelsdjur 1:sta pris. Af korna voro de flesta dels mjölkande, dels i framskriden kalfställning.

På grund af tagen kännedom om förhållandena anse vi, att de dödade 25 kornas och kvigans värden vid olycksfallet böra beräknas uti ett medeltal af 220 kronor, hvilket utgör tillsammans ..... kronor 5,720: —

samt tjurens värde ..... » 600: —

Förlust å hö och halm, utsatta för några dagars ihållande regn:

6,000 kg. hö à 5 öre ..... » 300: —

20,000 kg. halm à 2 öre ..... » 400: —

Förstörda ladugårdsinventarier ..... » 100: —

23 skadade djur, däraf

15 svårt med minskadt värde och nedsatt produktionsförmåga, upptagas i värdeminskning till 50 % af djurens till 150 kronor pr styck anslagna värde ..... » 1,125: —

8 kor med mindre skador 15 % å 150 kronors värde » 180: —

Beräknad förlust genom en minskad besättning och förlorad afkastning efter densamma — 20 kor (af 26 dödade) dels mjölkande, dels i framskriden kalfställning efter 50 kronor pr djur om år ..... » 1,000: —

Nedsatt inkomst af kvarvarande 60 mjölkande kor under de 14 närmaste dagarne efter olycksfallet, under hvilken tid de voro uppställda å logar, skjul och andra uthus — beräknas efter en minskning i mjölkmängden af 7 kg. pr djur och dag = 5,880 kg. à 10 öre ..... » 588: —

Dito under därpå följande 2 veckor à 3 kg. = 2,520 kg. à 10 öre ..... » 252: —

Transport kronor 10,265: —

Transport	kronor	10,265: —
Dito under en månad, därvid djuren installats uti ett till kostall apteradt vagnsskjul, där djuren kunnat erhålla bättre vård, à 2 kg. pr djur och dag = 3,600 kg. à 10 öre	»	360: —
Kostnad för vagnsskjulets apterande till kostall: Virke och arbetskostnader enligt specifikation	»	640: —
Vagnsskjulets blifvande återställande i sitt förutvarande skick	»	200: —
För redskapens försämring i saknad af skjul efter förberörda inredning	»	50: —
Ökadt arbete för djurens skötsel och vård under en månad, 3 man pr dag à 1,50	»	135: —
Till veterinär och medicin	»	70: —
Summa	kronor	11,720: —
Från nämnda summa afgår inkomsten af försåldt kött och hudar	»	1,350: —
hvadan sålunda den beräknade förlusten uppgår till	kronor	10,370: —

Vid beräkning af förluster genom minskad besättning af 26 kor och minskad inkomst efter 20 st. = kronor 1,000 har hänsyn måst tagas därtill, att arrendatorn icke äger rätt att afyttra foder från egendomen och icke heller kan, i brist på nödiga hus, rekrytera besättningen till sitt förra antal under en längre tid, den vi på goda grunder anslagit till ett år.

Förlusten i kreatur och foder har beräknats efter i orten gångbara priser och priset å mjölken med fästadt afseende å hvad denna betingar i afsättningsorten, nämligen egendomens försäljningsmagasin i Göteborg.

Med stöd af hvad sålunda förekommit och efter de noggrannaste beräkningar få vi på heder och samvete intyga, att den förlust, Carlsten genom ifrågavarande olyckshändelse lidit, uppgår till minst 10,370 kronor.»

Uti sin ifrågavarande skrifvelse har sökanden, efter åberopande af förestående handlingar, vidare anfört:

Vid den syn, som i anledning af den timade olyckan den 27 januari 1903 hållits med sakkunnigt biträde och i närvaro af vederbörligt kronoombud, hade icke blott synemännen, utan jämväl kronoombudet sammanstämmande vitsordat, att olyckan icke i någon mån vore att tillskrifva något sökandens åtgörande eller någon hans försumlighet i fråga om byggnadens underhåll. Redan vid den med anledning af sökandens till-

träde af egendomen hållna syn hade sökanden påpekat, att byggnaden i fråga vore angripen af röta. Sedermera hade på sökandens begäran syn å huset hållits år 1901, därvid detsamma blifvit utdömdt och förslag upprättats till nybyggnad. Då sökanden emellertid redan då hufvudsakligen fullgjort den honom enligt hans arrendekontrakt åliggande nybyggnadsskyldighet, blef resultatet af synen endast, att domänstyrelsen medgaf sökanden att, mot afdrag å kommande års arrendeafgifter, bygga ladugård m. m. enligt föreslagna och godkända ritningar. Emellertid hade de vid synen beräknade kostnaderna af domänstyrelsen nedsatts med 15 procent. I betraktande af byggnadsföretagets omfattning hade sökanden icke vågat åtaga sig nybyggnaden till det nedsatta priset, då han måst taga tillbörlig hänsyn ej blott till möjligheten af förlust därigenom, att verkliga kostnaderna skulle komma att öfverstiga de beräknade, nedsatta kostnaderna, utan äfven till den gifna förlust, han skolat lida genom att få förränta de medel, han måst förskottera för byggnadsarbetet. Af det sålunda anförda ansåge sökanden otvetydigt framgå, att icke någon vare sig direkt eller indirekt skuld till den timade olyckan kunde läggas honom till last. Såsom en sak för sig förelåge den förlust, som genom olyckshändelsen omedelbart drabbat sökanden genom förlust af djur, nedsättning uti de räddade djurens värde och produktionsförmåga, skadande af foder och inventarier m. m.; att rörande verkliga storleken af denna förlust förebringa full bevisning vore synnerligen svårt, om icke rent af omöjligt, men sökanden hyste den förhoppningen, att omfattningen af ifrågavarande förlust finge anses tillförlitligen utredd genom de företedda handlingarna.

Den slutsumma, hvartill intygsgifvarne Stenbeck och Bengtsson uti sitt intyg kommit, eller 10,370 kronor, syntes förty kunna anses angifva hvad sökanden minst, direkt och indirekt, förlorat genom ifrågavarande olycka. Att sökanden, såsom uti ofvan intagna rapport angifvits, icke haft kreaturen försäkrade, skulle man kanske vilja anse såsom ett åsidosättande af sökanden utaf nödig försiktighet, men sökanden måste bestrida befogenheten af en dylik uppfattning. Försäkring af en större nötkreaturshjord så, att försäkringen omfattade jämväl olycksfall, ansåges nämligen vara för dyr och i regel således oekonomisk. Antagligen kunde man icke påvisa någon enda nötkreaturshjord på 100 djur och därutöfver, som vore försäkrad jämväl för olycksfall. Den förlust, som drabbat sökanden, vore så stor, att sökanden endast med största svårighet kunde bära densamma, och då förlusten tillkommit på grund af omständigheter,

dem sökanden såsom arrendator icke kunnat förändra och för hvilka han icke kunde göras ansvarig, funne sökanden sig föranlåten i underdånighet anhålla, det Eders Kungl. Maj:t i nåder måtte tillerkänna honom ersättning för ifrågavarande skada med ofvan angifvet belopp, 10,370 kronor, att åtnjutas genom afdrag å ett eller flere års arrendeafgift eller på det sätt, Eders Kungl. Maj:t funne lämpligt.

Till följd af nådig remiss har domänstyrelsen i ärendet inkommit med underdånigt utlåtande af den 11 mars 1903 och därvid tillika öfverlämnat underdåniga yttranden af kronofogden i orten samt af domänintendenten och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län.

Kronofogden har i sitt underdåniga yttrande anfört: Sökanden hade under den tid, han på arrende innehaft förra öfverstebostället Kastellgården eller sedan den 14 mars 1891, skött sagda egendom på ett utmärkt sätt. De å fastigheten befintliga hus hade han, jämlikt föreskrifterna i det om egendomen gällande arrendekontraktet, städse underhållit. Särskildt ifrågavarande, nu nedblåsta ladugårdslänga hade arrendatorn sökt vidmakthålla i användbart skick, hvadan den inträffade olyckshändelsen icke kunde anses hafva tillkommit genom någon arrendatorns uraktlåtenhet i fråga om byggnadens underhåll. Under sådana förhållanden syntes det kronofogden vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att arrendatorn bereddes ersättning för den stora förlust, han genom den timade olyckshändelsen fått vidkännas, och då det belopp, 10,370 kronor, hvartill de utsedde besiktningsmännen värderat skadan, icke syntes kronofogden för högt tilltaget, hemställde kronofogden, att ifrågavarande ansökning måtte vinna nådigt bifall.

Jämväl domänintendenten tillstyrker bifall till sökandens framställning i den mån, Eders Kungl. Maj:t kunde pröfva rättvist och billigt bestämma; och har domänintendenten till stöd härför anfört, att den förlust, sökanden lidit, blefve för honom mycket kännbar, då genom densamma en stor del af frukterna af ett mångårigt sträfsamt och redbart arbete ginge förlorade, hvarjämte domänintendenten vitsordat, att sökanden under sin arrendetid väl häfdat egendomens jord och kontraktsenligt vårdat byggnaderna å hufvudgården och utgårdarna. Vidkommande den år 1901 uppkomna frågan om ladugårdens nybyggnad har domänintendenten, i anledning af sökandens därutinnan gjorda erinran, anfört, att det vid nyssnämnda års syn uppgjorda kostnadsförslag till nybyggnad visserligen ned-

satts med omkring 8,5 procent, men att denna nedsättning till följd af sjunkande pris å materialier och arbete samt förenkling af en del detaljer i inredningen enligt domänintendentens förmenande ej varit öfverdrifven.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har i sitt underdåniga yttrande anfört, att, ehuru någon ersättningsskyldighet till större eller mindre del icke torde kunna anses åligga statsverket, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande likväl, med afseende dels därå, att sökanden icke kunnat utan sällspord uppoffring genom assurans eller andra försiktighetsmått skydda sig emot ifrågavarande, genom en mera ovanlig olyckshändelse honom tillskyndade förlust, dels ock därå att, efter hvad såväl domänintendenten i länet som ock kronofogden i orten intygat, sökanden under arrendetiden väl häfdat egendomens jord och kontraktsenligt vårdat byggnaderna, hvarigenom egendomen torde kunna anses hafva fått ökadt värde, samt då billigheten syntes fordra, att en kronans arrendator, om än genom kontrakt eller allmän lag därtill förbunden, icke ensam borde få vidkännas följderna af en å den arrenderade egendomens åbyggnader förorsakad skada, hvartill han icke genom någon uraktlåtenhet varit vållande, funnit sig kunna underdånigst hemställa, att, därest andra medel icke funnes för ändamålet tillgängliga, Eders Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition, att ifrågavarande förlust, emot hvars uppskattning till ett belopp af 10,370 kronor Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i likhet med domänintendenten och kronofogden ej hade något att erinra, måtte antingen i sin helhet eller med åtminstone hälften sökanden godtgöras genom afkortning å den sökandes arrendeafgift, som till betalning näst efter beslutets meddelande förfölle.

Äfven domänstyrelsen har ansett skäl tala för att kronan bidroge till täckande af den förlust, sökanden genom ladugårdens sammanstörtande förorsakats, samt anför vidare: ladugården hade, enligt hvad utredningen gåfve vid handen, varit i det skick, att densamma, äfven med tillbörligt underhåll, icke kunnat motstå det svåra oväder, som i december 1902 öfvergick trakten. Redan vid den laga syn, som år 1901 hållits å egendomen på grund af arrendatorns framställning om utförande af vissa nybyggnader, hade ladugården utdömts och förslag till nybyggnad af densamma uppgjorts. Kostnaderna för ny ladugård med fodergång samt för lada med körloge hade därvid beräknats i ett för allt till 42,161 kronor 20 öre, hvarifrån skulle afgå dels värdet af materialier i hus, som till följd af nybyggnaderna borde borttagas, eller 1,700 kronor, dels ock, i

enlighet med gällande föreskrifter, värdet af den nytta, sökanden under arrendeperioden tillskyndades af de nya byggnaderna. Sedan emellertid domänstyrelsen vid pröfning af omförmälda byggnadsfråga funnit, att de af synemännen beräknade kostnaderna för de nya byggnaderna kunde, på sätt domänintendenten i afgifvet utlåtande angifvit, nedsättas med omkring 8 procent, hade styrelsen den 6 december 1901 i enlighet härmed medgifvit att, efter det byggnaderna blifvit fullbordade, sökanden skulle erhålla afskrifning å den då ännu odisponerade delen af den till nybyggnad vid egendomen anslagna summan, 131 kronor 30 öre, och därutöfver ersättning med 36,000 kronor, att sökanden tillgodokomma genom afkortning å arrendet. Att domänstyrelsens nedsättning af kostnadsberäkningen, hvilken för öfrigt gjorts på tillstyrkande af domänintendenten, haft goda skäl för sig, bestyrktes ytterligare däraf, att kostnaderna för omförmälda nybyggnader vid förut omnämnda, den 27 sistlidne januari hållna syneförrättning beräknats, efter afdrag för värdet af vissa för nybyggnaden disponibla byggnadsmaterialier, till 37,884 kronor 20 öre och att med denna beräkning ersättningen skulle, om värdet af nyttan jämväl toges i betraktande, nära sammanfalla med den af styrelsen år 1901 sökanden tillerkända ersättning för ifrågavarande byggnadsföretag. Ehuru således sökanden, hvilken enligt det för honom gällande arrendekontraktet icke ägt påfordra något för sig förmånligare sätt för ersättningens utbekommande än domänstyrelsen medgifvit, ej af styrelsens beslut om nedsättning i kostnadsberäkningen skäligen bort finna anledning att afstå från nybyggnad af ladugården, kunde å andra sidan det icke läggas honom till last, att han icke utfört byggnaderna, och det så mycket mindre som sökanden, enligt hvad af handlingarna i ärendet framginge och domänstyrelsen redan i underdånig skrifvelse den 13 februari 1903 angående nybyggnad vid egendomen haft tillfälle framhålla, utan anmärkning fullgjort sin kontraktsenliga underhållsskyldighet, äfven hvad anginge ifrågavarande byggnad.

Med åberopande, att alltså någon anmärkning i nu nämnda hänseende icke kunde göras och att sökanden jämväl i öfrigt erhållit de bästa vitsord rörande egendomens skötsel och vård samt att förlusten gifvetvis måste vara för sökanden så mycket kännbarare, som sökanden därmed direkt förlorat, utom foder, en icke ringa del af en dyrbar kreatursbesättning, en förlust, som antagligen komme att under en längre tid framåt vålla minskning i egendomens afkastning, har styrelsen, med hänsyn därjämte till hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i sitt underdåniga

utlåtande till stöd för ansökningen anfört, i underdånighet tillstyrkt, att sökanden genom kronans mellankomst bereddes någon lindring i sin af olyckshändelsen förorsakade förlust.

Vidkommande beloppet af denna lindring syntes det styrelsen att, i fall då, såsom nu vore ifrågasatt, en jordens brukare åsamkad förlust skulle mellan brukaren och jordens ägare fördelas, den sistnämnde icke borde under något förhållande belastas med mer än hälften af förlustens hela belopp. Enligt den i ärendet lämnade utredningen hade sökandens sammanlagda förlust uppgått till minst 10,370 kronor, hvaraf mer än hälften direkt förorsakats genom skada å djur och foder. I anledning häraf ansåge sig styrelsen kunna föreslå, att bidrag till täckande af sökandens ifrågavarande förlust finge af allmänna medel utgå med 5,000 kronor.

Statskontoret har uti afgifvet infordradt underdånigt utlåtande af den 27 juli 1903 ansett att, då sökanden, enligt hvad af vederbörande blifvit vitsordadt, skött den ifrågavarande betydande kronoegendomen på ett förtjänstfullt sätt samt det måste ligga i statens intresse att icke genom den lidna, oförvållade förlusten sökandens förmåga att under återstoden af arrendetiden hålla egendomen i lika hög kultur äfventyrades, anledning förefunnes för statsverket att träda hjälpande emellan; och har statskontoret förklarat sig icke hafva något att erinra däremot att, på sätt domänstyrelsen föreslagit, sökanden af statsmedel tilldelades en godtgörelse af 5,000 kronor. Men då, såvidt statskontoret hade sig bekant, några medel icke vore för närvarande för ändamålet disponibla, syntes, på sätt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande alternativt hemställt, frågan böra hänskjutas till Riksdagens beprövande.

Lika med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag den förlust, arrendatorn af egendomen Kastellgården utan eget förvållande till följd af ofvan nämnda naturtilldragelse lidit, vara af den beskaffenhet och den betydenhet, att det vore obilligt att låta honom ensam bära densamma. Dessutom anser jag, lika med statskontoret, att det ligger i statens intresse såsom jordägare att vidmakthålla arrendatorns förmåga att hålla egendomen i hög kultur. Det synes mig därför skäligt, att staten bidrager till lindrande af den lidna förlusten, liksom jag också finner den af ämbetsverken förordade grunden för statens bidrag vara med billighet öfverensstämmande.»

Jämte meddelande att, enligt hvad utskottet inhämtat, arrendet för ifrågavarande kronodomän utgör 11,506 kronor samt att arrendetiden utgår midfastan år 1911, får utskottet, som emot Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke haft något att erinra, hemställa,

att Riksdagen må medgifva, att till lindrande af den förlust, arrendatorn af förra öfverstebostället Kastellgården n:o 1 med underlydande i Ytterby och Rödbo socknar af Göteborgs och Bohus län A. Carlsten lidit till följd däraf, att den vid gården uppförda ladugårdsbyggnad natten mellan den 25 och den 26 december 1902 nedblåst, må honom tillerkännas ett belopp af 5,000 kronor, att honom tillgodokomma genom afkortning å arrendet för egendomen.

Stockholm den 9 februari 1904.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.